

sahne

Londra'dan : (1)

Metin AND

B U yaz Cambridge'de toplanan Üçün cü Uluslararası Türk Sa- nati Kongresine çağ - rılmıştım. Bir hafta sü- ren kongrenin dışında Londra tiyatrolarını da görmek fırsatını bul- dum. Yaz aylarında Avru- pa'nın ötek kentleri dur- gunken Londra'da tiyatro- ların hemen hiçbiri kap- panmaz, böylece kiş mevsimindekine eşit canlı bir tiyatro yaşamı sü- rüp gitmektedir. Ancak şurasını hemen belirte- yim bu yaz Londra'da seyrettğim şöyle onbeş kadar oyundan ancak bir iki tanesi üzerinde durulmaya değer nitelik teydi. Londra'nın öde- nekli iki tiyatrosu (Nati- onal Theatre ile Royal Shakespeare Company) dışında paralı tiyatrola- rı büyük bir can çekis- me içinde buldum. Sun- day Times Gazetesinin tiyatro eleştirmeni Ha- rold Hobson'un bir yazı- sında büyük bir gerçek- çilikle parmak bastığı gi- bi özel tiyatroların büs- bütün yok olması tehli- kesi vardır. Burada özel tiyatro deyiminin bizde- kinden çok değişik an- lamda olduğunu belirt- mem gerekir. Gerçi biz- deki özel tiyatrolar da kendi işe-gelirleri dışın- da hiç bir ödenek alma- yan ve kâr kaygusuyla iş- leyen, şunu ve istek ilke- sine göre ayakta duran tiyatrolardır. Ne var ki bizdeki tiyatrolar hiç de- ğilse bir mevsimden öte- kine sürekli topluluklar- dır. Londra'daki özel ti- yatrolar ise bir tiyatroyu kiralayıp bir oyunun temsili için sanatçıları geçici olarak bir araya- getiren sermayedarın gi- rişkenliğidir. Temsiller sona erdikten sonra sa- natçı kadrosu dağılır, her biri bir yana gider, tiyatro da bir başka ser-

maye sahibi eliyle kira- lamp kullanılır. İş ista- tistiğe vurursak şu sıra- da Londra'da da on ye- di temsil zarardadır. Öy- le ki başarı kazananlar bile zarar etmektedir. Hobson'un verdiği örne- ğe göre bir müzikli gül- dürü çok tutunmuş ol- duğu halde haftada üç- zine paramızla yirmi bin lira zarar etmektedir. Bir temsilin uzun süre ayakta durması bile za- rarlı önlenemektir. Gene 500 temsil oynan- mış bir oyunun kapanışında 800.000 lira zarar ettiğini öğreniyoruz. Ti- yatroya para yatıran ser- mayedarların sayısı du- ründen güne azalmakta- dır. Bunlar daha çok si- nemaya kaymakta. Ora- da yapımı sermayedar film başarısızlığa uğra- sa da kendi payını ala- bilmektedir. Eskiden bir temsilin yüzde kırkbeş seyircili salonda oyna- ması yeterken bugün- e aşağı yüzde altmış seyir- ci gerekmektedir. Lord Goodman tiyatroya para yatıranların zararlarına güvence sağlamak için bir tiyatro sigortası kur- ma yolunda çalışmalar yapmaktadır.

Bu can çekişmenin ne- denine gelince bunu seyircinin ilgisizliğinde ara- ramalı. Sinema ve te- lyediyenin gelişmesi tiya- troya ilgi eksilmiştir. Değişen ise ziderlerin artmasıdır. Eskiden bir temsilin bütün giderleri yirmibin lira ile sağlana- bilirken, bugün yalnız dekor için, hem de de- korun hiç değişmediği bir oyunda, bu para yet- memektedir. Bir temsili- nin sermayesini sağla- yan tek kişi olmayıp pek çok kişinin parasıyla sağlandığı düşündür- se bu kimseler bugün paralarını İngiltere'de hızla gelişen kumar yer-

leri gibi daha çok kâr- getiren alanlara yatırma- yı daha uygun bulmak- tadır. Ünlü yazarların adları bile yeter bir gü- vence sağlayamamakta- dır.

Aynı durum Broadway için de söylenebilir. Ge- çen yıl Amerika'da bu- lunurken William Inge, Tennessee Williams gibi yazarların oyunlarının bi- le birkaç gün içinde kal- dırıldığını görmüştüm. Aynı durum Edward Al- bee'nin de başına gel- mişti. Bir başka neden ise oyuncuların, sahneye koyucuların, yazarların başka alanlara kayması- dır. Sermaye sahipleri yazarlardan daha az o- yunculu, dekoru de ğiş- meyen oyunlar isteyince onlar da televizyon ve film senaryosu yazmayı daha elverişli bulmakta- dırlar. Ünlü oyuncular, sahneye koyucular da bu- ralara yönelmektedir. ler. Aynı durum Paris'te de görülmekte, üstelik orada Devlet Tiyatrola- rının oyuncuları bile si- nemaya kaymakta.

Bu İngiliz tiyatrosu için oldukça önemli bir tehlike haberdirdir. Çünkü özel tiyatroların İngiliz tiyatrosuna, hele de ğer- li oyuncuları bulmak, yeni yazarları ortaya çı- karmak bakımından ö- nemli katkısı olmuştur. Taşradaki tiyatrolar da birer ikiye kapandı da- ha çok tombala oynanan yerler durumuna gel- mektedir. İşte Harold Hobson'un yazısında par- mak bastığı, benim gibi kısa süre kalan bir ya- bancının böyle bir ya- zıyı okumadıkça kolayca göremeyeceği düşündü- rücü durum budur.

Son bir iki yıldır Lond- ra'nın en yıldız parlak tiyatrosu Sir Laurence Olivier'nin başında bu- lunduğu National Thea- tre. Henüz kendi binası

yapılmadığı için Old Vic'de temsiller veren bu topluluk Royal Sha- kespeare Company'yle birlikte Londra'nın iki repertuar tiyatrosundan biri. Buraya bilet bul- mak herşeyden zor. Ben Londra'ya vardı- ğımda National Theatre- in mevsimi kapanıyordu. Uçaktan iner inmez ba- valumu otele bırakıp ti- yatroya koştum. Umdu- ğum gibi bilet yoktu, yalnız ayakta seyredilen birkaç yer kalmıştı. Yol- culuğun yorgunluğuna, bir de üç saat ayakta oyun seyretmeyi seve- ve göre alarak Franco Zeffirelli'nin sahneye koyduğu ve dekorlarını çizdiği Shakespeare'in Kuru Gürültü'sünü sey- rettim. Shakespeare'in bu oyununu çok seven, sahneye koyduğu gibi, oynamış olan Sir John Gielgud'a geçen ilkbaharda Ankara'da konu- şmamızı aradım. Sir John Gielgud Zeffirelli- nin bu düzenini seyret- mediği halde Zeffirelli- nin denemek istediği şe- yin ne olduğunu bili- yor ve bunu hiç doğru bulmuyordu. Bunun için Kuru Gürültü'ye me- rakla gittim, kendi hesa- bına da çok hoşlandım. Zeffirelli bu temsilde Shakespeare'in komed- yasını Shakespeare'in Sicilyasından alıp ger- çek Sicilya'ya götürmüş. Zeffirelli damarlarında- ki oynak, sıcak, İtalyan kanını temsile aktarmış. Gürültüsü, oyuncuların İtalyan ağzıyla oynadık- ları bu temsil baştan a- sağı yepyeni bir anlayış- ta. Beatrice rolünde La- urence Olivier'nin karı- sı Joan Plowright ile Benedick rolünde Ro- bert Stephens Zeffirelli- nin yarattığı bu Sicilya havasına çok uygun bir oynayıstalar.

(Arkası var)